

Nr 29.

Ankom till riksdagens kansli den 25 april 1940 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående skyddande av sammanslutningar, företag, föreningar o. dyl. från oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning för rättighet att genom mekaniska instrument, däri inbegripet radiomottagningsapparat, återgiva musikaliska verk.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 191, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Holmbäck* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och till 1941 års riksdag framlägga förslag till ändringar i lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk i ändamål att skydda sammanslutningar, företag, föreningar o. dyl. från oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning för rättighet att genom mekaniska instrument, däri inbegripet radiomottagningsapparat, återgiva musikaliska verk.

I fråga om de skäl motionären anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet hänvisa till motionen.

Enligt 2 § i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk äger författare, varmed i denna lag förstås jämväl upphovsmannen till musikaliskt verk, uteslutande rätt att offentligen föredraga skrift eller muntligt föredrag eller utföra musikaliskt verk samt att medelst kinematografi offentligen framföra eller genom radio utsända sitt verk. Där ett verk överförs på mekaniskt tal- eller musikinstrument eller på vals, platta, band eller annan till dylikt instrument hörande inrättning samt genom instrumentet återgives, anses detta såsom föredragande eller utförande av verket. I den författare sålunda tillkommande rätten stadgas emellertid vissa inskränkningar. 10 § i lagen föreskriver, att det utan hinder av vad i lagen är stadgat är tillåtet bland annat att utgiven skrift offentligen föredrages annorledes än genom uppläsning så ock offentligen uppläses av den som icke yrkesmässigt ägnar sig åt uppläsning eller av yrkesuppläsare, där denne icke erhåller någon ersättning eller uppläsningen blivit i folkbildningssyfte anordnad av statsunderstödd folkbildningsorganisation; att utgivet musikaliskt verk offentligen utföres, då antingen allmänheten äger utan avgift övervara utförandet och detta ej heller sker i förvärvssyfte eller ock den av utförandet härflytande inkomsten är avsedd för välgörande ändamål och den utförande icke erhåller någon ersättning; samt att ett verk genom radio utsändes för religiös uppbyggelse eller för elementär undervisning eller att ett verks offentliga föredragande eller utförande återgives genom radio, då all-

mänheten äger utan avgift övervara föredragandet eller utförandet och detta ej heller sker i förvärvssyfte så ock då verkets utsändande ingår i återgivande av en fortlöpande dagshändelse.

Frågan om beredande av skydd mot oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning jämlikt lagen om rätt till litterära och musikaliska verk fördes på tal inför riksdagen genom motioner åren 1928 och 1929 (mot. I: 231 och II: 402 år 1928 samt II: 330 år 1929).

I nyssnämnda motioner till 1928 års riksdag anföres bland annat:

I januari 1924 startade Föreningen svenska tonsättares internationella musikbyrå, gemenligen kallad »Stim», vars uppgift det är att tillvarata de rättigheter för tonsättare, musikkörläggare och muskarbetare, som tillförsäkras dem enligt gällande lag. Sagda byrå har, som torde vara allmänt bekant, utövat en livlig verksamhet till förhindrandet av offentligt utförande utan byråns medgivande av musikaliska verk. Genom sin fasta organisation, i vilken man tack vare energisk propaganda samlat snart sagt alla aktiva svenska kompositörer och övriga musikkörläggare, samt genom byråns anslutning till den internationella kompositörsunionen, behärskar Stim numera utföranderätten inom Sverige till praktiskt taget alla skyddade musikaliska verk i de länder, vars produktion på detta område är av större betydelse för musikutövningen i vårt land. Vad åter beträffar de mindre betydelsefulla länder, där ännu icke kompositörsorganisationer finnas, eller där anslutning till den internationella unionen ännu ej skett, har i regel varje kompositör av betydelse på andra vägar, exempelvis genom anslutning till någon av de tyska, franska eller engelska organisationerna, ställt sin produktion under unionens skydd.

Genom den monopolställning beträffande överlåtelse av rättighet att utöva musik, som Stim sålunda förskaffat sig, har byrån, såvitt vi kunna finna, kommit i den positionen, att den är oförhindrad att vid uppgörelser om ersättning uppställa villkor av ekonomisk natur, vilka kunna för ett musikutövande företag vara fullständigt oantagliga, eller villkor av snart sagt vad annan natur som helst. En så stark ställning som den Stim för närvarande intager, kan direkt inbjuda till maktmissbruk.

Tendenser till dylikt missbruk hava kunnat iakttagas. Sålunda har omförmälts fall, då Stim för rättigheten till musikutövning till en början begärt högst betydande belopp, men sedermera sett sig nödsakad sänka anspråken till en mindre del av summan. Uteslutet är ej, att ett företag, som är mindre förhandlingskraftigt, blir nödsakat utbetala ett ursprungligen ifrågasatt belopp. Vidare må framhållas, att enligt uppgift Stim i många fall använt det förfaringssättet att kräva musiketablissemang, folkparker o. dyl. på ersättning, utgörande vissa procent på bruttoinkomsterna — ett förfaringssätt, som med hänsyn till bruttoinkomstens olika sammansättning på olika inkomstgrenar (hyra, upplysning, gager till musiker, personalomkostnader o. dyl.) måste betecknas som i hög grad godtyckligt.

Osannolikt är ej, att här berörda företag för att kunna fortsätta sin näringsutövning tvingas godtaga för dem synnerligen oförmånliga villkor.

1928 års motioner i detta ämne behandlades av kamrarnas första tillfälliga utskott. I sina utlåtanden (nr 7) åberopa utskotten den då gällande internationella Bernkonventionen, varefter det bland annat anföres:

I nu förevarande motion göres gällande, att den rätt, som tillerkänts tonsättarna, av nationella och internationella tonsättarsammanslutningar be-

gagnats till skapande av ett uteslutande monopol på rätten till utförande av musikaliska verk. Utskottet kan icke finna detta påstående vara riktigt, ty även om det å ena sidan icke kan förnekas, att en sammanslutning, som förfogar över uppföranderätten till större delen av den skyddade musiklitteraturen av inländskt eller utländskt ursprung, intager en stark ställning vid förhandling med företag, som i större omfattning ägna sig åt utförande av musik, så står dock å andra sidan utanför den repertoar, varöfver en sådan organisation förfogar, de omfångsrika och värdefulla musikaliska verk av olikartad natur, vilkas skapare avlidit för mer än trettio år sedan och som i vårt land ej åtnjuta skydd. Tillvaron av denna oskyddade repertoar kan åtminstone för någon tid tillgodose allmänhetens musikbehov, och den måste för en sammanslutning, som i likhet med föreningen svenska tonsättares internationella musikbyrå tagit till uppgift att tillvarataga in- och utländska tonsättares rättigheter, innebära en maning att icke genom för högt drivna anspråk framkalla konflikter, som för organisationens egna medlemmar måste medföra ekonomiska olägenheter och som mot föreningen och den rättsprincip den företräder skulle kunna uppväcka en allmän opinion.

Även om sålunda ett uteslutande monopol på rätten till utförande av musikaliska verk icke förefinnes, kan givetvis en organisation för tillvaratagande av tonsättarnas intressen likväl i mån av tonsättarnas allmänna anslutning till organisationen erhålla en faktisk maktställning, som vid uppgörelser om ersättning möjliggör uppställande av ekonomiska och andra villkor, vilka kunna betraktas såsom oskälige. — — —

Om sålunda Stims ekonomiska verksamhet till och med år 1927 — det sista år för vilket av naturliga skäl siffror kunnat vara tillgängliga för utskottet — i det stora hela enligt utskottets förmenande icke kan anses vara av den art, att den bör påkalla åtgärder från statsmakternas sida, synes utskottet å andra sidan att fog måhända ej helt saknas för den av motionärerna uttalade uppfattningen, att tonsättarnas organisation vid sina ersättningsuppgörelser kunde befaras ej alltid iakttaga den hänsyn och varsamhet, som statsmakterna måste anses ha förutsatt vid skyddslagstiftningen på nu ifrågavarande område. I den mån befogade anmärkningar kunna framställas för bristande lojalitet och grannlagenhet gentemot andra berättigade allmänna och enskilda intressen, torde emellertid dessa rättvisligen böra bedömas i belysning av att tonsättarorganisationen dels haft att inarbeta en skyddsidé, som i sin praktiska tillämpning tidigare ej ingått i det allmänna medvetandet, dels saknat erfarenhet i fråga om den folkpsykologiskt lämpligaste formen för sitt arbete. Då det icke är sannolikt, att statsmakterna skulle underlåta att vidtaga åtgärder för den händelse, att det nu gällande rättsskyddet obehörigen utnyttjades i monopoliseringssyfte, kommer givetvis utvecklingen på nu ifrågavarande område att följas med uppmärksamhet och under hänsynstagande ej minst till de nya förhållanden, som uppstått genom tillkomsten av rundradio. För närvarande synas emellertid skäl icke föreligga att påkalla utredning rörande ett ingripande från statsmakternas sida.

Ett dylikt ingripande torde icke kunna ske utan ändring i Bernkonventionen eller utträde ur unionen.

Den reviderade Bernkonventionen den 2 juni 1928 innehåller en ny artikel (Art. 11 bis) som lyder:

»1. Upphovsmän till litterära och konstnärliga verk hava uteslutande rätt att låta verken offentliggöras genom radioutsändning.

2. Det tillkommer unionsländernas inre lagstiftningar att fastställa villko-

ren för utövandet av den i första stycket avsedda rätten, dock skall verkan av sådana villkor vara strängt begränsad till det land, som uppställt desamma. Dessa villkor få icke i något fall göra ingrepp i författarens eller konstnärens personliga rätt eller i hans rätt att bekomma skälig ersättning som, där överenskommelse ej kan träffas, bestämmas av kompetent auktoritet.»

I motiven till dessa nya bestämmelser har influerat det betydelsefulla uttalandet, att man vid konferensen år 1928 var ense om att ett land ej borde i detta fall skrida till begränsning i upphovsmannarätten, med mindre nödvändigheten därav blivit konstaterad genom detta lands egen erfarenhet.

I motionen II: 330 år 1929 anföres:

Lagen om litterära och musikaliska verk innehåller ingen som helst bestämmelse om storleken av den ersättning, som vederbörande kompositör äger rätt att kräva för sitt verk. Detta förhållande skulle givetvis icke hava varit till men för det allmänna, därest fri konkurrens hade fått göra sig gällande och vederbörande avnämare av musikalstren sålunda fritt kunnat välja mellan olika kompositörer. Stim har emellertid på grund av föreliggande faktiska förhållanden praktiskt taget förskaffat sig fullständigt monopol på all musik, såväl svensk som utländsk, varför längre någon sund ekonomisk konkurrens på föreliggande område icke förefinnes. Såsom i motionen till 1928 års riksdag påpekades, har också Stim vetat att tidigare på ett synnerligen effektivt sätt utnyttja denna sin monopolställning och trots de tydliga maningar till försiktighet, som höjdes inom riksdagens utskott vid behandlingen år 1928 av här ovan berörd riksdagsmotion, har Stim ytterligare fortsatt på den tidigare inslagna vägen och i flera fall på ett rent iögonfallande sätt höjt sina ersättningsanspråk.

Sistnämnda motion behandlades av andra kammarens första tillfälliga utskott. Utskottet uttalade (utl. nr 2), att ifrågavarande lagstiftning giver kompositörerna — eller en dessas sammanslutning som Stim — en synnerligen stark ställning gentemot utövare av musik. Utan att närmare ingå på frågan, om och i vilken utsträckning Stim kunde hava missbrukat denna sin ställning, ansåg sig utskottet kunna konstatera ett ganska starkt missnöje på visst håll med Stims åtgärder. Utskottet erinrade emellertid om en då pågående utredning om revision av 1919 års lagstiftning angående rätten till litterära och konstnärliga verk.

Såväl 1928 som 1929 års motioner i ämnet blevo av vederbörande utskott avstyrkta samt av riksdagen avslagna.

Författares ensamrätt att genom radio utsända sitt verk blev genom lagändring 1931 uttryckligen fastslagen. I samband därmed genomfördes vissa andra ändringar, bl. a. av 12 §, i lagen om rätt till litterära och musikaliska verk.

Efter tillkomsten av 1931 års lagändringar blev frågan om innehavares av en radiomottagningsapparat befogenhet att offentligen återgiva ett verk, som utsändes genom radio, föremål för avgörande genom två Kungl. Maj:ts utslag den 23 december 1933, återgivna i N. J. A. 1933 s. 639 och 647. I det ena av dessa utslag dömdes innehavarinnan av en restaurang för det hon

utan vederbörligt tillstånd från tonsättarnas sida låtit genom en med högtalare försedd radiomottagningsapparat för restauranggästerna återgiva utsändningen av vissa musikverk, som varit skyddade enligt lagen om rätt till litterära och musikaliska verk. I motiveringen säges, att nämnda återgivande måste anses såsom sådant offentligt utförande som enligt 2 § i sagda lag är förbehållet tonsättaren. Det andra rättsfallet företedde den skiljaktigheten, att det icke varit innehavaren av lokalen — en danslokal — som låtit återgiva utsändningen, utan någon av besökandena hade under en dansställning, vid vilken musik utfördes av ett kapell, öppnat en i lokalen uppställd radiomottagningsapparat med högtalare. Utgången i målet blev dock densamma; i motiveringen upptages att innehavaren av lokalen hade att svara för återgivande genom högtalaren. Utslagen voro icke enhälliga, två ledamöter ville frikänna svarandena.

I utredning och förslag angående rundradion i Sverige, som blivit avgivna 1935 av tillkallade utredningsmän (Statens offentliga utredningar 1935: 10 s. 42 o. ff.; Rundradioutredningen) anföres i fråga om rundradion och Stim:

Nu gällande lag om rätt till litterära och musikaliska verk fastslår, att författare och kompositörer äga med vissa i detta sammanhang relativt betydelselösa inskränkningar uteslutande rätt att utsända sina verk genom radio. Den svenska lagstiftningen baserar sig i detta fall på den av Sverige biträdde Bernkonventionen, sådan den framgick efter den senaste revisionen i Rom våren 1928. Denna konvention säger i artikel 11 bis:

1. Upphovsmän till litterära och konstnärliga verk hava uteslutande rätt att låta verken offentliggöras genom radioutsändning.

2. Det tillkommer unionsländernas inre lagstiftningar att fastställa villkoren för utövandet av den i första stycket avsedda rätten, dock skall verkan av sådana villkor vara strängt begränsad till det land, som uppställt desamma. Dessa villkor få icke i något fall göra ingrepp i författarens eller konstnärens personliga rätt eller i hans rätt att bekomma skäligen ersättning, som, där överenskommelse ej kan träffas, bestämmas av kompetent auktoritet.

Redan innan den sista revisionen av denna konvention ägde rum, hade tonsättarna sammanslutit sig i stora internationella organisationer, vilka bevakade de s. k. utförande- och radiorätterna för sina medlemmars räkning. Svenska tonsättares internationella musikbyrå (Stim) bildar det svenska ledet i denna organisation och förenar inom sin ram praktiskt taget alla svenska rättsinnehavare till musikaliska verk eller arrangemang av dylika verk. Stim är dessutom representant i Sverige för de utländska systerföretagen och bevakar i denna sin egenskap de otaliga radiorätter för musikaliska verk, som dessa inneha. Redan vid sin start hade Radiotjänst, som presumerade, att den då gällande författarrätten beträffande det offentliga utförandet av musikaliska verk hade sin tillämpning på radioutförandet, slutit en överenskommelse med Stim, varigenom bolaget förvärvade rätten att utföra de av Stim bevakade svenska och utländska musikaliska verken.

När den svenska lagstiftningen skulle revideras för att bringas i överensstämmelse med de i Rom beslutade ändringarna i Bernkonventionen, slöto de båda parterna, d. v. s. Radiotjänst och Stim, ett avtal om ett obligatoriskt skiljedomsinstitut, som automatiskt skulle träda i kraft, därest de icke kunde enas om den avgift, som Radiotjänst skulle ha att erlægga till

Stim. Ändamålet med detta avtal var att undvika, att man för Sveriges del skulle behöva taga i anspråk den nationella lagstiftningsrätt, som är medgiven enligt konventionens artikel 11 bis, punkt 2.

Vid de förhandlingar, som senare under år 1931 fördes angående det ersättningsbelopp, som Radiotjänst hade att betala till Stim, kunde de båda parterna icke enas, varför skiljedom påkallades. Enligt det utslag, som då fälldes och som ännu gäller, skulle Radiotjänst för uteslutanderätten att genom svenska rundradiostationer utsända alla de musikaliska verk, till vilka Stim ägde eller under avtalstiden kunde komma att äga sådan rätt, till Stim erlägga en ersättning per licens och kvartal med 6 öre för högst 300 musiktimmor samt 0.28 öre för överskjutande fullt 20-tal musiktimmor; dock skulle vid beräkningen av antalet överskjutande timmar Radiotjänst äga att frändraga musiktid, använd för utsändning av tonsättningar, som icke genom den av 1931 års riksdag antagna lagen voro skyddade. — — —

Det är icke utredningens mening att bestrida det rättmätiga i lagens bestämmelser; tvärtom måste dessa betraktas såsom i hög grad önskvärda och nyttiga. Utredningen vill endast ifrågasätta, huruvida icke rundradios sociala och kulturella betydelse något mera borde komma i beaktande vid den skälighetsprövning, som enligt riksdagens mening uppenbarligen förutsättes. Tankar i denna riktning ha förut varit uppe. I den proposition till 1927 års riksdag, vari uteslutande rätt för författare att offentligen föredraga sina verk föreslogs. anförde dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyrén, att rundradiorörelsens ställning till den ifrågasatta lagändringen förtjänade en särskild uppmärksamhet, när denna rörelse — sådan den bedreves — icke kunde jämföras med ett vanligt affärsföretag utan torde få betraktas på samma sätt som en eljest under statlig kontroll utövad kulturell verksamhet. Detta innebure icke att rundradiorörelsen borde göras helt oberoende av författarrätten, men det kunde motivera vissa föreskrifter i syfte att reglera förhållandet för den händelse en författare skulle vägra att lämna medgivande till uppläsning av sitt verk eller därför fordrade oskäligt hög ersättning. »Motsvarande spörsmål», heter det vidare. »möter för övrigt jämväl med avseende på musikaliska verk. Medan sålunda rundradiorörelsen för fyllandet av sina program knappast kan vara så beroende av nu ifrågavarande alster av författarverksamheten, att rörelsen är helt hänvisad till författarens godtycke, kunna de musikaliska verken i allmänhet icke undvaras vid utsändningar för underhållning genom rundradio. Det spörsmål synes därför vara förtjänt av ett närmare överbäggande, huruvida icke en jämkning i nu förevarande hänseende vore påkallad även i tonsättarens utföranderätt.» Anförandet syftar, som synes, icke direkt på den nu föreliggande frågan men belyser den i en väsentlig punkt.

Vad som närmast föranleder utredningen att framhålla dessa synpunkter, är den rätt tunga belastning, som avgifterna till Stim utgöra på radions musikprogram. År 1933 uppgingo de samlade utgifterna för årets musikprogram till 599 890 kronor. Drager man härifrån den avtalsenliga ersättningen till Stim samma år eller 157 322 kronor, återstå 442 568 kronor, vilka således utgöra programmets egentliga musikutgifter. Men på denna summa utgör ersättningen till Stim en belastning av icke mindre än 35.5 %. I årets budget beräknas musiken draga en kostnad av 610 691 kronor samt ersättningen till Stim 169 300. Göres även här en motsvarande beräkning visar det sig, att nämnda belastning stigit till 38.3 % av musikkostnaderna.

I belysningen av dessa siffror torde det kunna sägas, att Radiotjänsts avtal med Stim ger de tonsättare, vilkas radiorätter tagas i anspråk för rundradios musik- och underhållningsprogram, en väl riklig ersättning. Utredningen vill visserligen icke taga någon direkt ställning till frågan, då ju

programledningen bör ha fullt fria händer i denna angelägenhet. Men skulle sådana omständigheter inträda, att Stim i full utsträckning kunde göra gällande sin faktiska monopolrätt över de lagligt skyddade svenska och utländska radiorätterna beträffande musikaliska verk, måste enligt utredningens uppfattning statsmakterna taga i anspråk den möjlighet, som anvisas av Bernkonventionen, och reglera förhållandena på området genom lagstiftning.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 oktober 1938 hava sakkunniga tillkallats för att verkställa utredning rörande revision av gällande författningar om rätt till litterära och musikaliska verk samt verk av bildande konst ävensom angående en ny lagstiftning om andra närstående andliga rättigheter.

Riktlinjerna för ifrågavarande utredning äro i förenämnda bemyndigande angivna på följande sätt: »I fråga om den rätt, som bör tillerkännas upphovsmännen till andliga alster och utövarna av konst, har den senare tidens utveckling och ej minst de tekniska framstegen skapat flera nya problem, vilka äro av stor vikt för den andliga kulturen överhuvud och ofta hava en vidsträckt ekonomisk räckvidd. I utlåtande som avgivits av delegerade för de nordiska länderna belyses, hur talrika och mångskiftande dessa problem äro. Med hänsyn till de särskilda förhållanden, som råda på förevarande rättsområde, kan en tillfredsställande lösning icke ernås genom en isolerad nationell lagstiftning. Att utbygga den internationella reglering, som kommit till stånd särskilt genom Bernkonventionen, måste för vårt lands vidkommande framstå såsom önskvärt och förtjänt att befrämjas. Det är emellertid tydligt, att de rättsregler som kunna tänkas bli gemensamma för alla de till Bernunionen hörande länderna icke kunna sträcka sig längre än till bestämmelser av mera allmän natur. I fråga om de nordiska länderna med deras djupgående kulturella gemenskap finnas däremot förutsättningar att i större omfattning skapa överensstämmande rättsregler på förevarande område. Framställningar om nordiskt samarbete för att åvägabringa en sådan gemensam lagstiftning hava även väckts av en rad sammanslutningar inom de olika verksamhetsgrenar, som äro berörda därav.

Det framstår alltså såsom i hög grad önskvärt att vinna utredning om möjligheterna till en gemensam nordisk lagstiftning inom denna del av de andliga rättigheternas område. Vissa förberedande arbeten för en reform inom detta rättsområde hava redan verkställts av f. d. hovrättsrådet Himmelstrand. Det fortsatta arbetet torde lämpligen böra omfatta en allsidig utredning angående de andliga rättigheter, som i detta sammanhang böra regleras av lagstiftningen. Vid utredningsarbetet bör tillfälle beredas de sakkunniga att samråda med personer, som företråda olika intressen eller besitta speciell insikt och erfarenhet. De sakkunniga böra även i erforderlig utsträckning hålla överläggningar med de representanter för övriga nordiska länder, som kunna bliva utsedda för detta ändamål.»

I Kungl. Maj:ts proposition nr 79 till 1939 års urtima riksdag angående åtgärder för begränsning av statsutgifterna under budgetåret 1939/40 m. m. har intagits en redogörelse för en inom finansdepartementet verkställd över-

syn av pågående sakkunnigutredningar och möjligheter till begränsningar i denna verksamhet (Bilaga 16). I denna redogörelse upptages nyssnämnda utredning bland dem som tills vidare böra fullföljas, varvid det uttalas (sid. 103):

I direktiven för *de sakkunniga för lagstiftning om rätt till litterära och musikaliska verk, m. m.*, tillkallade den 10 november 1938, har angivits önskvärdheten av att söka åvägabringa en gemensam nordisk lagstiftning på respektive områden. I den mån det nordiska samarbetet kan fortsättas under rådande internationella förhållanden synes det vara önskvärt att utredningsarbetet fullföljes. Detta torde emellertid av olika skäl icke i nuvarande läge kunna bedrivas i den omfattning som tidigare förutsatts och kommer därför att medföra jämförelsevis obetydliga kostnader så länge krisen varar.

I en vid 1939 års lagtima riksdag väckt motion (II: 27) hemställde herr Holmbäck, att riksdagen måtte antaga ett vid motionen fogat förslag till lag om ändring av 10 § lagen om rätt till litterära och musikaliska verk, vilket förslag innebar att verk som utsändas genom radio skulle få fritt återges genom radiomottagningsapparat. Första lagutskottet, till vilket motionen hänvisades, anförde — efter att hava lämnat en redogörelse för bland annat domstolspraxis i våra grannländer — följande:

Genom utslag den 23 december 1933 har Högsta domstolen förklarat återgivande genom radiohögtalare i restaurang av skyddade musikverk såsom sådant offentligt utförande som enligt 2 § i lagen om rätt till litterära och musikaliska verk är tonsättaren förbehållet. Motsvarande spörsmål har av högsta instanserna i Danmark och Finland avgjorts i samma riktning. Såsom framgår av utskottets redogörelse synes det icke vara anledning att antaga att den norska rätten i denna fråga skulle intaga en annan ståndpunkt. Inom vårt land pågår en utredning genom tillkallade sakkunniga rörande revidering av bland annat nyssnämnda lag. Vid denna utredning kommer att till behandling upptagas den i motionen berörda frågan om förhållandet mellan tonsättare samt personer som vid utövande av förvärvsverksamhet återgiva musikverk som utsändas genom radio. Enligt de för utredningen uppdragna riktlinjerna skola möjligheterna till gemensam nordisk lagstiftning på förevarande område särskilt undersökas. De sakkunniga hava att taga ställning till frågan om den i vårt land genom rättspraxis fastslagna ståndpunkten bör bibehållas eller uppgivas. Därest tonsättarens upphovsmannarätt bibehålles i sin nuvarande omfattning, kvarstå vissa praktiska frågor rörande uttagandet av den tonsättaren tillkommande ersättningen. Att på ett ändamålsenligt sätt lösa de svårigheter, som här kunna yppa sig, är en uppgift för den pågående utredningen. Starka skäl hava förebragts till stöd för påståendet att det nu praktiserade sättet för ersättnings uttagande är mindre lämpligt. Den i motionen anvisade utvägen att i större omfattning än hittills låta denna ersättning utgå från den centrala sändarorganisationen för radio bör givetvis omsorgsfullt prövas.

Avgörande för utskottets ställningstagande till motionen har varit, att en utredning rörande revision av på området gällande lag pågår under samarbete med våra nordiska grannländer och att det i motionen berörda spörsmålet icke lämpligen bör lösas utan hänsyn till det resultat, vartill nämnda utredning kan komma.

Utskottets hemställan, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, blev av riksdagen bifallen.

Stim har i skrivelse till Konungen den 21 februari 1939 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte pröva skäligt vidtaga de åtgärder, som kunna synas lämpliga för att åstadkomma en tillförlitlig granskning av Stims verksamhet, vilken granskning gärna må bli kontinuerlig, varvid Stim erbjudit sig att vidkännas de med dylika åtgärder förenade kostnader. Med anledning av vad som förekommit vid riksdagens överläggningar angående motionen II: 27 år 1939 framförde Stim i ny skrivelse till Konungen den 13 juli 1939 sin uppfattning, att det ligger vikt uppå att en officiell granskning av Stims verksamhet snarast företages, samt upprepade sin hemställan om vidtagande av lämpliga åtgärder för granskning av Stims verksamhet.

Vid riksdagsbehandlingen av motionen II: 27 vid 1939 års lagtima riksdag framkom en stark kritik mot det sätt varpå tonsättarnas organisation, Stim, uttager den tonsättarna tillkommande ersättningen bl. a. i fråga om sådana musikaliska verk som utsänts genom radio. Samtidigt gavs emellertid allmänt uttryck för den uppfattningen, att tonsättarnas berättigade krav på ersättning för sitt arbete borde tillgodoses. Under hänvisning till pågående utredning rörande revision av lagstiftningen på området avstyrkte utskottet i sitt då avgivna, av riksdagen godkända utlåtande (nr 27) motionärens hemställan, vilken gick ut på en lagändring av innebörd, att verk som utsändas genom radio skulle fritt få återgivas genom radiomottagningsapparat.

Även den nu förevarande motionen (II: 191) hänför sig till förhållandet mellan tonsättarorganisationen samt vissa personer som vid utövande av förvärvsverksamhet återgiva musikverk som utsändas genom radio, men det är en annan sida av samma problem som nu upptages till behandling, nämligen storleken av den ersättning som uttages för tonsättarnas räkning samt det sätt varpå denna ersättning bestämmes.

Enligt de år 1939 av Stim till utskottet lämnade uppgifterna skulle de fria musikverken upptaga endast omkring 15 procent av musikutsändningstiden i radio. Att för innehavare av restaurang, pensionat eller annat dylikt företag hålla sig enbart till de fria musikverken torde i praktiken knappast låta sig göra. Med hänsyn härtill och till den allmänna anslutningen till tonsättarorganisationen har denna kommit att intaga en mycket stark ställning vid avtalsuppgörelser med dem som för sin näring äro beroende av radiomusiken. De faktorer som eljest inverka på prisbildningen äro i stor utsträckning satta ur spel på detta område.

Att åt det allmänna inrymmes rätt att vid behov öva inflytande på såväl prissättningen som övriga därmed sammanhängande förhållanden kan därför icke anses som oberättigat, och i den reviderade Bernkonventionen av år 1928 har en sådan möjlighet lämnats öppen. Innan denna möjlighet, vilken hittills i vårt land lämnats obegagnad, tages i anspråk, synes utskottet dock en närmare undersökning böra äga rum.

Det av motionären nu framförda spørsmålet hör till de frågor, som torde komma att bli föremål för överväganden av de sakkunniga för lagstiftning

om rätt till litterära och musikaliska verk m. m. Denna utredning torde dock höra till dem, som på grund av krisen komma att väsentligt fördröjas. Frågan om ersättningens bestämmande kommer för övrigt i ett annat läge, därest det befinnes lämpligt att låta ersättningen till tonsättarna utgå från den centrala sändarorganisationen för radio. Utskottet finner visserligen att skäl kunna åberopas för ett initiativ från riksdagens sida i syfte att få ersättningsfrågan löst utan avvaktande av det resultat, vartill den pågående utredningen kan leda, men finner tidpunkten mindre lämpad för ett sådant initiativ.

På grund härav får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 25 april 1940.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Karl Emil Johanson, Wagnsson, Karl Karlsson**, *Karl Johan Olsson, Brandt* och *Verner Andersson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Hedlund* i Östersund och *Lindmark**, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Mellerud, *Gezelius, Dahlbäck* och *Gustafsson* i Lekåsa.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.